

Hyvä tarkoitus, epämääräiset käsitteet

Tarkkuutta kolonialismin ja vähemmistöjen tutkimukseen

Historioitsijat ilman rajoja -yhdistys julkaisi 24. lokakuuta 2018 raportin *Kenen historia? Raportti monipuolisen historian tutkimuksen, -opetuksen ja vuoropuhelun tilasta ja haasteista Suomessa*. Sen laaja-alainen otsikko ei vastaa sisältöä, joka koostuu yliopistojen historia-aineille suunnatusta kyselystä, joka tarkastelee kolonialismin ja vähemmistöjen historian opettamista yliopistoissa, sekä joidenkin vähemmistöryhmien edustajien kommentteista, jotka käsittelevät samaa teemaa erityisesti kouluissa. Tarkkanäköinen blogisti Kaisa Kyläkoski kiinnitti raportin kohdalla huomiota siihen, kuinka kolonialismin ja suomalaisten vähemmistöjen yhdistäminen tuntuu ristiriitaiselta.¹ Raportin luettuani minun on helppo jakaa tämä näkemys. Hyvää pyrkimystä kolonialismin kriittiseen tarkasteluun ja vähemmistöjen tuomiseen osaksi suomalaista historiatietoisuutta ei kannata pilata huolimattomuudella.

Suomella on kolonialistinen historia erityisesti Ruotsin ja Venäjän valtakuntien osana, esimerkiksi maailmankaupan ja lähetystyön kautta, mutta aihetta kartoittava kysely ja raportti ovat valitettavan epämääräisiä. Käsitteitä ei määritellä eikä niiden välisiä sidoksia pohdita. Kolonialismikäsite otetaan täysin annettuna, vaikka se yleensä liittyy erityisesti merellisten imperiumien merentakaisiin siirtomaihin ja niistä kotoisin oleviin vähemmistöryhmiin. Kansainvälisen kaupan ja liikenneverkostojen kautta on nykyisen Suomenkin alueella tähän kolonialismin kytkös, mutta ei sen tuottamia kotimaisia vähemmistöjä.

Paljon oleellisempaa olisi siksi tarkastella mannerimperiumien (kuten 1600-luvun Ruotsi Saamenmaan osalta, Venäjä) reuna-alueilla tapahtuneita anneksioita ja assimilaatioita, joista on englanniksi laajaa kirjallisuutta. Tuntuu, että

raportissa anglo-amerikkalaisen tutkimuksen tarkastelema länsieurooppalaisen merentakaisen kolonialismin malli on (tieteelliskolonialistisesti?) haluttu lätkäistä sellaisen järjestelmän päälle, joka ei perustunut kolonoihin vaan rajamaihin. Merellisten ja mannerimperiumien asenteissa alistamiinsa alueisiin ja ihmisryhmiin on toki merkittäviä yhtäläisyyksiä, mutta niitä yhdistävä käsite olisi pikemmin imperialismi (jonka tutkimuksessa kolonialismi, Edward Said jne. ovat yksi osatekijöistä), ei kolonialismi pääkäsitteenä.

Tämä raportti tuntuu jatkavan sillä linjalla, jossa Suomen sijainti 1800-luvulla tässä Venäjän valtakunnan mannerkontekstissa puuttuu täysin ja Suomea tarkastellaan irrallaan ympäristöstään. Ei ihmeekään, että raportissa mainitaan venäjänkielisten nuorten kokevan itsensä ulkopuoliseksi suomalaisessa yhteiskunnassa.

Hyvin ongelmallista on, ettei kolonialismin ja suomalaisten vähemmistöjen suhdetta problematisoida. Saamelaisten kohdalla kolonialismi tai imperialismi on todennäköisesti mielekäs lähestymistapa, mutta muiden vähemmistöjen kohdalla vain hyvin välillisesti ja lähinnä asenteellisena ilmiönä, joka kallistuu toisinaan ksenofobian ja rasismien suuntaan. Vähemmistöjä on erittäin tärkeä tuoda osaksi suomalaista historiatietoisuutta, ja raportin tarkoitus on hyvä, mutta se toteutuisi paremmin, mikäli lähtökohdaksi olisivat historian vähemmistöt eikä kolonialismi, joka pikemminkin hämärtää kuvaa useimpien suomalaisten vähemmistöjen alkuperästä ja asemasta. Lisäksi se ohittaa kokonaan muut vähemmistöt kuten sukupuolivähemmistöt.

Raportin tekijät ovat selvästi ottaneet lähtökohdakseen, että kolonialismi on tärkeä ja yksiselitteinen ilmiö, joka itsestään selvästi koskee

1. Kaisa Kyläkoski, *Kenen historia – tulkinta julkistustilaisuudesta*. 25.10.2018, <http://sukututkijanloppuvuosi.blogspot.com/2018/10/kenen-historia-tulkinta.html> (3.11.2018). Emma Hakala, Iina Hakola & Jenni Laakso (toim.) *Kenen historia? Raportti monipuolisen historian tutkimuksen, -opetuksen ja vuoropuhelun tilasta ja haasteista Suomessa*. HWB Report 3, 10/2018. *Historians without Borders in Finland 2018*.

myös Suomea ja jota siksi tulee käsitellä. He jopa vihjaavat, että kolonialistiset asenteet ovat voineet vaikuttaa monikulttuurisen Suomen historian sivuuttamiseen. Koska kysely osoittaa, että kolonialismia käsitellään vaihtelevalla laajuudella yliopistoissa, täytyy heidän mukaansa tilannetta korjata. Melko kevyen ja väärinymmärryksille alttiin kyselyn ja vähemmistöryhmien edustajien kommenttien perusteella he tekevät muitakin painavia politiikkasuosituksia kuten: ”Samalla myös Suomen historiallista asemaa tulee voida tarkastella muusta kuin kansallisen kertomuksen näkökulmasta.” Tuntuu, että jo vuosikymmeniä jatkunut kansallisen katseen avartaminen on siis mennyt hukkaan?

Mikä sitten olisi tätä raporttia osuvampi tapa tarkastella kolonialismia ja vähemmistöjä? Ottaa lähtökohdaksi Suomen vähemmistöt ja kirjoittaa historiaa niiden omista lähtökohdista käsin, sisällyttää se koulujen opetusohjelmaan ja viitata kolonialismiin Suomen osalta vain siinä määrin kuin se on perusteltua käsitteiden tarkkarajaisen ja tieteellisen käytön kannalta.

FT **Alex Snellman** on Emil Aaltosen säätiön tutkijatohtori Helsingin yliopistossa.

Sähköposti: alex.snellman@outlook.com.